

Solo's in samenklank

Ensemble Musikfabrik

Carl Rosman klarinet

Christine Chapman hoorn

Marco Blaauw trompet

Lucy Humphris trompet

Stephen Menotti trombone

Dirk Rothbrust slagwerk

Rita Soares slagwerk

Benjamin Kobler piano

Maxime Morel tuba

Hannah Weirich viool

Florentin Ginot contrabas

Margriet Hoenderdos

augustus '96 (1996) voor piano

Georg Friedrich Haas 1953

...aus freier Lust... verbunden...

(1994-'96) voor trompet, trombone
en tuba

Margriet Hoenderdos 1952-2010

september '01 (2001) voor klarinet,
trompet, viool, contrabas, piano en
slagwerk

Georges Aperghis 1945

Heart Blowing (2023) voor koper-
kwintet (Nederlandse première)

zondag 22 september 2024

17.00 - 18.00 uur

Sint Janskerk

**UIT
VRIJE
WIL**

MUSICA SACRA Maastricht

Georg Friedrich Haas

...aus freier Lust... verbunden...

Als componist heeft Georg Friedrich Haas het grote gebaar nooit geschuwd. Enorme installaties, concerten die in volledige duisternis plaatsvinden, imponerende vormen, microtonaliteit, het heeft allemaal een plek in zijn muziek. Belangrijk gegeven daarbij is ook de ongebreidelde drang naar vrijheid, zowel muzikaal als politiek.

Toch was dit niet altijd het geval. Eerdere composities van Haas waren nog gebaseerd op streng wiskundige principes, ingegeven door een afkeer van vrije expressie en intuïtie. Pas midden jaren negentig komt hierin verandering nadat hij tot de conclusie kwam dat een zekere vrijheid noodzakelijk is voor het oplossen van bepaalde compositorische problemen. Omslagpunt hierbij vormt het werk *...Einklang freier Wesen...*, een compositie voor tien instrumenten, waarvan de titel is ontleend aan een fragment uit de roman *Hyperion* van Friedrich Hölderlin:

'Ik voel in mij een leven, niet door god geschapen of door een sterveling gebaad. Ik geloof dat wij door onszelf zijn en louter uit vrije wil zo innig met het universum zijn verbonden. [...] Wat zou deze wereld zijn zonder de samenklank van vrije wezens? Als de levenden bij aanvang niet uit een eigen vreugdevolle impuls daarin hadden samengewerkt, zich richtend op een instemmig leven, hoe houderig zou de wereld dan niet zijn, hoe koud?'

Geschreven in 1994/1995 en gereviseerd in 1996, kan van dit werk elke partij afzonderlijk als een solo worden gespeeld. Anders gezegd: het ensemble is samengesteld

uit tien onafhankelijke lijnen die tezamen een complex netwerk vormen. Om een zekere eenheid te bewaren, is de compositie opgebouwd aan de hand van harmonische, verticale verbanden. Deze gaan veelal vloeiend in elkaar over, maar contrasteren soms ook sterk in dynamiek of dichtheid. Binnen deze clusters zijn de verschillende instrumenten vrij behandeld, alsof zij zich, hoewel bewust van het geheel, niets van elkaar hoeven aan te trekken.

Enkele van de solopartijen voegde Haas in een later stadium weer samen tot kleinere ensembles. Zo ontstond er een duo voor twee slagwerkers, maar ook een trio voor altviool, cello en contrabas. Vanmiddag staat de versie voor trompet, trombone en tuba op het programma, genaamd *...aus freier Lust... verbunden....*, een titel die eveneens aan het hierboven genoemde citaat van Hölderlin is ontleend.

Margriet Hoenderdos

augustus '96 | september '01

'Het zijn de flexibiliteit en de finesse van trillende lucht, dit zwakste, minst tastbare, maar ook meest verfijnde middel, die ik wil gebruiken om datgene wat nu juist zo rationeel, formalistisch en conceptueel lijkt, te verwezenlijken. Ik wil dat die twee elkaar belichten en vervolmaken.' Het is een kenmerkend citaat voor de in 2010 overleden componist Margriet Hoenderdos.

Georg Friedrich Haas © Harald Hoffmann

Terwijl vroege werken van Hoenderdos nog duidelijk geworteld zijn in de muzikale wereld van het zogenaamde spectralisme – een akoestische muziekpraktijk waarbij compositorische beslissingen vaak worden gebaseerd op de wiskundige analyse van geluidsspectra – komt in haar latere werk steeds meer een affiniteit naar voren met de Amerikaanse experimentele muziektraditie van onder anderen John Cage. Bepalend hierbij is het idee dat sommige facetten van geluid, zoals tijdsverloop of samenklank, niet zelfstandig gestructureerd hoeven te worden, maar het resultaat kunnen zijn van andere compositorische beslissingen.

Zo ook in *september '01*. Dit werk bestaat uit zeven afzonderlijke partijen, die zonder begeleiding van een dirigent moeten worden gespeeld – een partituur ontbreekt. Onderlinge afstemming in dit werk is dan ook lastig, alleen al omdat de uitvoerenden niet synchroon dienen in te zetten. Ook wordt de coördinatie bemoeilijkt doordat rusten en frasen zeer sterk in lengte variëren terwijl deze niet proportioneel zijn genoteerd, waardoor de totale lengte van de te spelen fragmenten moeilijk is af te lezen. Ten slotte hebben de verschillende partijen in hun geheel ook niet eenzelfde lengte: de piano speelt in totaal net iets minder dan tien minuten terwijl de eerste percussionist meer dan twaalf minuten materiaal heeft toebedeeld gekregen.

Daarentegen zijn de aanwijzingen met betrekking tot dynamiek voor iedere musicus nu juist bijzonder gedetailleerd en moeten de twee slagwerkers

Margriet Hoenderdos © Bas Geerts

“Het zijn de flexibiliteit en de finesse van trillende lucht, dit zwakste, minst tastbare, maar ook meest verfijnde middel, die ik wil gebruiken om datgene wat nu juist zo rationeel, formalistisch en conceptueel lijkt, te verwezenlijken.”

Margriet Hoenderdos

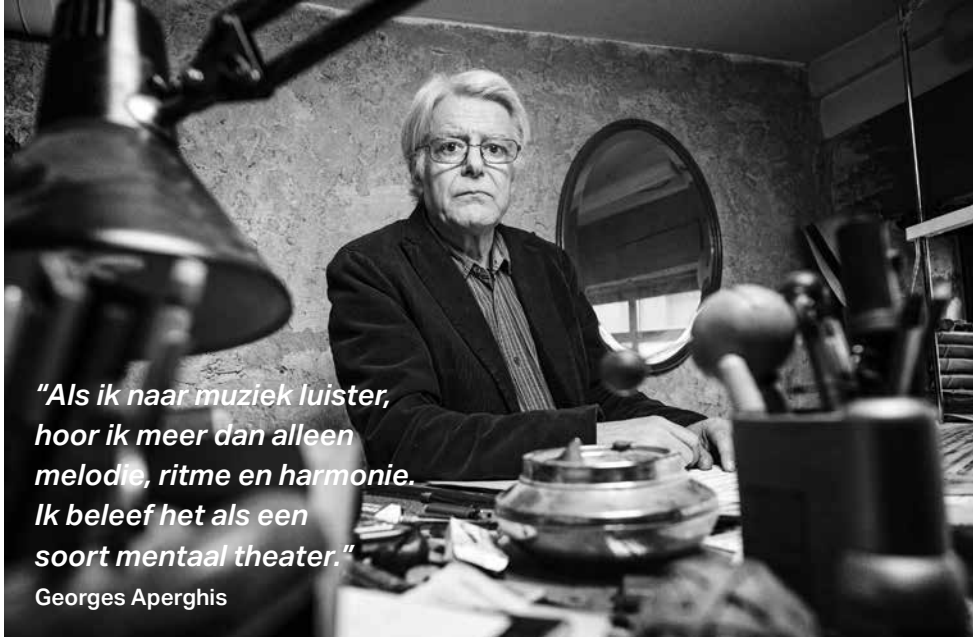
vrijwel continu stokken wisselen. Onderwerp van het werk is dan ook, zo stelt Hoenderdos in haar voorwoord, de combinatie van 'individuele exactheid en collectieve vrijheid'. Het geheel heeft zogezegd het karakter van een immens bouwwerk dat is samengesteld uit louter fragiele, onafhankelijke elementen.

Aan het begin van het concert wordt Hoenderdos' korte compositie *augustus '96* voor piano uitgevoerd. Dit werk bestaat uit een geraamte van melodietonen die door de uitvoerende chromatisch met elkaar moeten worden verbonden, terwijl de ritmische verhoudingen van de hoofdtonen moeten worden gerespecteerd.

Georges Aperghis

Heart Blowing

Toen Georges Aperghis in 1976 in zijn woonplaats Parijs zijn 'Atelier Théâtre et Musique' oprichtte, legde hij daarmee de basis voor zijn onophoudelijke betrokkenheid bij muziektheater. De combinatie van taal en muziek staat dan ook centraal in het werk van deze in Griekenland geboren componist, terwijl in zijn instrumentale werken theater in een meer abstracte zin steeds een belangrijke rol speelt. In zijn eigen bewoordingen: 'Als ik naar muziek luister, hoor ik meer dan alleen melodie, ritme en harmonie. Ik beleef het als een soort mentaal theater.'

*"Als ik naar muziek luister,
hoor ik meer dan alleen
melodie, ritme en harmonie.
Ik beleef het als een
soort mentaal theater."*

Georges Aperghis

Ook speelt zijn interesse in sociale verbanden en constructen een belangrijke rol in de composities van Aperghis. Dit gebeurt soms door verwijzingen naar gebeurtenissen uit het dagelijkse leven, die op poëtische wijze in de muziek worden verwerkt, maar ook zijn er werken die het wezen van het ensemble-spel onderzoeken. Het is in dit kader dat Aperghis soms de musici zélf als uitgangspunt neemt, wanneer hij hen persoonlijk vraagt naar de rol die zij zouden willen spelen in de geplande compositie.

Het werk *Heart Blowing*, geschreven voor de klassieke bezetting van koperkwintet (twee trompetten, hoorn, trombone en tuba) en met een duur van ongeveer dertig minuten, speelt met de contrasten tussen verschillende klankvelden. De vijf instrumenten spelen veelal complexe ritmische patronen die elkaar op ingenieuze wijze overlappen. Versterkt door een veelvuldig gebruik van kwarttonen levert dit dichte, pulserende structuren op, als een soort gemurmel.

Hiermee contrasterend zijn er luide unisono passages, maar ook, in de woorden van Aperghis, "monologen, intieme momenten, bekentenissen, solo's, duetten en samenzweringen die worden gecreëerd als tussen muzikale personages die plotseling opduiken". Het geheel lijkt in die zin te wisselen tussen 'talige' en meer 'abstracte' texturen, waarbij de leden van het ensemble de rol op zich nemen van een soort concorderend acteur.

Ensemble Musikfabrik

Musikfabrik is een ensemble voor hedendaagse klassieke muziek gevestigd in Keulen en werd opgericht in 1990. Het wordt beschouwd als een van de toonaangevende gezelschappen voor hedendaagse muziek en werkt vaak nauw samen met componisten. Ook experimenteert het ensemble met moderne vormen van dans, theater, film en literatuur, en is zij vermaard om haar uitvoeringen van werken met een open vorm. Musikfabrik bracht vele toonaangevende opnamen uit.

Georg Friedrich Haas

Georg Friedrich Haas, geboren in 1953 in Graz (Oostenrijk), studeerde bij Gösta Neuwirth en Ivan Eröd, en later bij Friedrich Cerha in Wenen op wiens voordracht hij in 2007 de 'Grote Oostenrijkse Staatsprijs' ontving. De meeste werken van Haas maken gebruik van microtonaliteit in de lijn van Ivan Wyschnegradsky en Alois Hába. Hij zegt hierover: "Ik voel me er niet echt prettig bij om in een hokje gestopt te worden als een 'microtonale componist'. Ik ben in de eerste plaats een componist, vrij om de middelen te gebruiken die nodig zijn voor mijn muziek."

Margriet Hoenderdos

Margriet Hoenderdos (1952-2010) rondde in 1985 haar studie compositie aan het Conservatorium van Amsterdam af bij Ton de Leeuw en ontving daarbij de 'Prijs voor Compositie'. Als eerste vertegenwoordiger van zogenaamde spectrale muziek in Nederland, begon ze eind jaren tachtig te werken met complexe numerieke reeksen als basis voor haar composities. Haar oeuvre omvat in totaal ongeveer zestig werken, waarvan enkele ensemble- en orkestwerken nog op een première wachten.

Georges Aperghis

Georges Aperghis (Grieks: Γιώργος Απέργης, 1945) is een Griekse componist die voornamelijk werkzaam is op het gebied van experimenteel muziektheater, maar die ook een grote hoeveelheid niet-programmatische kamermuziek heeft gecomponeerd. Zijn stukken bevatten gebarende, verhalende en scenische elementen, waarbij hij zich laat inspireren door de sociale realiteit. In 2017 presenteerde Musica Sacra de Nederlandse première van zijn theatrale *Sextuor 'L'origine des espèces'*.

Bas Geerts

Met dank aan

MEER

Inauguratie nieuw Bach-ensemble MEER

MEER - een nieuwe, nauwe samenwerking tussen BachPlus & Il Gardellino
Bart Naessens artistieke leiding, klavecimbel en orgel

Georg Philipp Telemann delen uit Ouverture-Suite in D TWV55:21
Johann Sebastian Bach Siehe, ich will viel Fischer aussenden, BWV 88
Johann Sebastian Bach Wer nur den lieben Gott läßt walten, BWV 93
Christoph Graupner Sinfonia in G GWV578

Na zijn onvolprezen BachPlus houdt de Vlaamse klavecinist, organist en dirigent Bart Naessens tijdens het slotconcert van Musica Sacra een groter ensemble ten doop: MEER, naar Beethoven, die zei dat de componist niet Bach (beek), maar Meer (zee) had moeten heten.

Het programma wordt gedragen door twee cantates van Johann Sebastian Bach, *Siehe, ich will viel Fischer aussenden* en *Wer nur den lieben Gott läßt walten*, allebei met hobo's en hoorns en met dezelfde tekst als slotkoraal: 'Sing, bet und geh auf Gottes Wegen'. Met andere woorden: allemaal moeten wij, in godsvertrouwen, zingend de eigen weg gaan, onze roeping volgende, met alle keuzes van dien.

zondag 22 september 2024
19.00 - 20.15 uur
Theater aan het Vrijthof
Papyruszaal

Musica Sacra Maastricht 2025

Heiligdommen

In de geschiedenis van de mensheid spelen heiligdommen wereldwijd een belangrijke rol. Waar gesproken wordt van een heiligdom wordt meestal bedoeld op een begrensde plaats of een ruimte waar mensen door middel van rituelen en activiteiten vorm willen geven aan hun bestaan.

Kerkgebouwen, moskeeën, tempels, theaters, concertzalen, arena's, kerkhoven, gedenkplaatsen, stiltecentra, maar ook open plekken in de natuur, bomen, bronnen of bergen zijn plaatsen waar een bijzondere aantrekkingskracht van uitgaat, waar men de adem inhoudt, ontroerd of overrompeld wordt.

Maar is een heiligdom per definitie verbonden aan één bepaalde plaats?

Dat hoeft niet. Sommige soorten muziek kunnen bij uitstek ook dienstdoen als een heiligdom: daar waar zij klinkt, ontstaat een overkoepelende klanksensatie waarin mensen een sacrale ervaring kunnen hebben of een onderlinge verbintenis kunnen beleven.

Musica Sacra Maastricht 2025 richt zich op muziek en kunst die is afgestemd op een bijzondere fysieke omgeving én voor (klank)kunst die op zichzelf als een heiligdom fungeert.

vrijdag 19 t/m zondag 21 september 2025

Musica Sacra Maastricht is een coproductie van Stichting Musica Sacra en Theater aan het Vrijthof en wordt mede mogelijk gemaakt door

theater
aan het vrijthof

Gemeente Maastricht

provincie limburg

FONDS 21

VSBfonds.
iedereen doet mee

elisabeth
strouwen
fonds

Met dank aan Stichting Katholiek Steunfonds Onderwijs Maastricht en Omgeving (KSOM).

Festivalleiding en fondsenwerving Erwin Roebroeks **Programmacommissie** Jacques Giesen (vz), Sylvester Beelaert, Bas Geerts, Jos Leussink, Erwin Roebroeks, Tamar Tarenskeen, Saskia Törnqvist en Susanne Vermeulen **Marketing, vormgeving en publiciteit** Charlene Arsasemita, Willemijn Doelman en Emmanuel Merkus **Productie** Raf Meijers **Hoofdredactie** Erwin Roebroeks **Redactie** Sylvester Beelaert, Philip Leussink en Jacinta Wetzter **UITbalie** Susan Meisen en Flora Minis **Technische coördinatie** Judith Bruijnzeels en Frank Wijnands **Expositiebegeleiding** Peter Snellens **Facilitair** Nandi Nijsten **Financiën** Jos Spauwen **Festivalbeeld** Raani Mohamed en Yaisa Stoop, studenten **Vormgeving | Visuele Communicatie**, Zuyd Hogeschool **Directeur-bestuurder** Brigitte van Eck **Raad van Toezicht** Klaartje Peters (vz), Barbara de Heer, Bas Huyser, John Monseweije en Ingeborg Stijnen • musicasacramaastricht.nl